

Zeldzaam bloed steeds vaker vers verkrijgbaar

Rianne Koopman
Fikreta Danovic
Jessie Luken

Het aantal donors met een zeer zeldzame bloedgroeptypering is gegroeid. Dankzij hun bereidheid om op verzoek te doneren, kunnen patiënten met antistoffen tegen veelvoorkomende bloedgroepen steeds vaker een vers bloedproduct toegevend krijgen.

De gasten zitten niet aan tafels, maar ze lopen rond, zitten hier en daar en krijgen ter plekke steeds een klein gerecht uitgereikt. Het concept van een 'walking dinner' – een hippe naam voor wat een beetje lijkt op een lopend buffet. Afgezien van het culinaire aspect lijkt dit fenomeen wel wat op het doneren van bloed voor een patiënt die (een combinatie van) antistoffen heeft tegen bepaalde veelvoorkomende antigenen op rode bloedcellen. Dat doen zeer zeldzame donors die zulke antigenen niet op hun rode bloedcellen hebben. Sanquin noemt ze 'rare walking donors'. Het bloed van deze donors is uitgebreid getypeerd. Is er een patiënt die zeldzaam bloed nodig heeft, dan gaat Sanquin in het 'rare walking' donorbestand op zoek naar een match. Als die er is, dan wordt de betreffende donor verzocht om te komen doneren.

Geen 'nee' verkopen

Het algemene donorbestand van Sanquin is ook getypeerd, maar 'slechts' voor een twintigtal andere bloedgroepen dan A, B, O en Rh (Rhesus) CcDEe en K antigenen. De voorraad vers bloed van Sanquin bestaat uit bepaalde percentages van ruim twintig minder vaak voorkomende bloedgroepen. Dat is efficiënter, handiger en minder tijdrovend dan ad hoc testen voor bepaalde antigenen. "In overleg met de Landelijke Gebruikersraad bepalen we jaarlijks het percentage donors waarvan bepaalde kenmerken op de rode bloedcellen moeten ontbreken, om aan de vraag te kunnen voldoen", legt Rianne Koopman, manager van de Unit Transfusie-geneeskunde, uit. "We hoeven vrijwel nooit 'nee' te verkopen. Dat is redelijk uniek, hoor, want in veel landen is van donors alleen het ABO-bloedgroepsysteem bekend, het RhD en soms ook de andere Rh en K antigenen."

Superzeldzaam

Soms is veel zeldzamer bloed nodig. Daarom heeft Sanquin de laatste jaren meer aandacht besteed aan typering van zeer zelden voorkomende bloedgroepen. "Sommigen zijn zo zeldzaam dat je ze in de normale donorpopulatie nooit tegenkomt", aldus Rianne Koopmans. Ze legt uit dat Sanquin deze donors opspoorde via typeringsprojecten. Een andere manier is om bloedbuisjes verder te typeren bij bepaalde bloedkenmerken waarbij de kans op een superzeldzaam ander kenmerk verhoogd aanwezig is. Of deze donors worden bekend omdat ze als patiënt in het ziekenhuis een transfusiële reactie hebben gehad waarbij een zeldzame bloedgroep is ontdekt, of ze zijn familieleden van de patiënt. Normaal gesproken kunnen mensen die zelf een transfusie hebben gehad geen bloed doneren; exclusief voor het 'rare' donorbestand wordt hiervoor een uitzondering gemaakt.

"Het 'rare walking' donorbestand bestaat inmiddels uit bijna duizend donors die bepaalde hoogfrequente antigenen missen, ofwel een zeer zeldzame bloedgroep hebben. Daar lopen we internationaal mee voorop." Dat zegt transfusiearts Fikreta Danovic. Ze is bij Sanquin onder meer verantwoordelijk voor donorselectie, -benadering en oproepen van donors.

"Ook voor patiënten met zeer zeldzame en complexe serologieproblematiek, voor wie geen bloed op voorraad is kan, mits het niet om een al te groot spoedgeval gaat, steeds vaker vers bloed geleverd worden", voegt haar collega Jessie Luken daar aan toe. "In dat geval wordt gezocht naar een match in het 'rare walking' donorbestand." Is die match er, dan kan de donor op afroep komen doneren. Inmiddels gebeurt dat ongeveer 75 keer per jaar.

Minder diepvriesproduct

Het verse, zeldzame bloed van de 'walking donors' vermindert het beroep dat Sanquin doet op de ingevroren, zeer zeldzame bloedvoorraad, de 'Sanquin Bank of Frozen Blood' (SBFB). De voorraad van deze diepvriesbloedbank is eveneens getypeerd en is doorzoekbaar via bloedbankinformatiesysteem

Zikavirus: een bedreiging voor veilig bloed?

e-Progesa. “Maar bloed uit de SBFB is zeer kostbaar”, aldus Jessie Luken, en dat merkt de klant natuurlijk direct. “De prijsstelling heeft onder meer te maken met de kosten voor onderhoud en bewaren van de voorraad en training van personeel. In nauw overleg met de Landelijke Gebruikersraad is Sanquin een project gestart om de SBPB kosten-efficiënter te maken. Onderdeel daarvan is het verminderen van de voorraad ingevroren bloedproducten.”

“Wij kunnen nu een betere service leveren: meer vers bloed, dat voor de klant veel goedkoper is, want we berekenen hiervoor nu nog de normale prijs”, benadrukt Rianne Koopman. Volgens haar is ingevroren bloed absoluut goed en veilig. “Wel moeten we voor het invriezen glycerol aan het product toevoegen. Dat moet er voorafgaand aan levering uitgewassen worden. Je ziet niet heel veel meer transfusiereacties na het toedienen van bloed dat is ingevroren geweest. De opbrengst is soms wel wat minder, omdat met het uitwassen soms wat erythrocyten kapot kunnen gaan. Het blijft een gemanipuleerd product. Vers bloed is altijd te prefereren en is vele malen goedkoper.”

Meedenken

Een nadeel van vers bloed is dat de levering iets langer duurt. Het bloed uit de SBFB kan in een halve dag ter plekke zijn. Als je een donor moet oproepen, is met oproepen, bloed afnemen, bewerken en testen minimaal een dag gemoeid. Daarom kan bij ernstige spoed altijd een beroep worden gedaan op de voorraad van de SBFB. Maar zodra er een patiënt is met gecompliceerde serologie waarvan vooraf in te schatten is dat er mogelijk transfusie nodig kan zijn, is het prettig als aanvragers anticiperen op het aanvragen van vers zeldzaam bloed.

Jessie Luken: “Laat het ons tijdig weten. Je kunt de Unit Transfusiegeneskunde altijd bellen voor advies. Vaak is er ook aanvullend serologisch onderzoek nodig, dat door het laboratorium Erythrocytenserologie in Amsterdam kan worden verricht. Wij denken graag mee over wat de beste keuze voor de patiënt is.” En dat kan, als vers bloed geen optie is, een product uit de SBFB zijn, of een

zoekopdracht in het buitenland. “Want wij hebben goede internationale contacten”, besluit Fikreta Danovic.

Rianne Koopman (Veldhoven, 1961) studeerde geneeskunde in Nijmegen van 1979 tot 1986. Daarna specialiseerde ze zich tot internist en werkte van 1993 tot 2003 als staf lid op de afdeling Hemostase/Trombose (later Vasculaire geneeskunde) in het AMC. Sinds 2003 werkt ze bij de Unit Transfusiegeneskunde van Sanquin, waar ze manager is van de regio's Noordwest en Noordoost.
r.koopman@sanquin.nl

Fikreta Danovic (Bijeljina, Bosnië, 1955) is vijftien jaar werkzaam bij Sanquin. Ze studeerde geneeskunde in Bosnië, waar ze zich specialiseerde als transfusiearts. Na haar komst in Nederland in 1996 moest ze een deel van haar medische opleiding opnieuw doen. In 2001 maakte ze een nieuwe start als donorarts bij de voormalige Bloedbank Midden-Nederland (Utrecht). Sinds 2003 werkt ze als transfusiearts bij de Unit Transfusiegeneskunde van Sanquin in Amsterdam.
f.danovic@sanquin.nl
www.linkedin.com/in/fikreta-danovic-74908bb9

Jessie Luken (Obdam, 1980) studeerde geneeskunde aan de VU en volgde de opleiding tot huisarts. In 2011 kwam ze in dienst bij Sanquin in Amsterdam. Ze werkt er als transfusiearts bij de Unit Transfusiegeneskunde en het laboratorium Erythrocytenserologie. Ze werkt aan een promotieonderzoek binnen het project 'Blood match'.
j.luken@sanquin.nl
www.linkedin.com/in/jessie-luken-3573762b

Het zikavirus grijpt in Latijns-Amerika om zich heen. Ook in Afrika en Azië wordt het zikavirus overgedragen naar de mens, maar niet zo omvangrijk als momenteel in Latijns-Amerika. In Europa zijn er geen gebieden waar overdracht van zikavirus heeft plaatsgevonden of plaatsvindt. De steekmuggen die zikavirus kunnen verspreiden komen in Europa lokaal voor, maar verspreiden het zikavirus tot op heden niet. In theorie is het mogelijk dat uitbraken van zikavirus zich op enig moment ook in Europa gaan voordoen. In de meeste gevallen verloopt een infectie met het zikavirus zonder ziekteverschijnselen. Ongeveer één op de vier mensen die besmet raakt met het virus krijgt wel ziekteverschijnselen. Deze ontstaan binnen zeven dagen na besmetting en zijn meestal mild van aard. Na enkele dagen is de infectie voorbij. Er zijn sterke aanwijzingen dat een infectie met het zikavirus tijdens de zwangerschap schadelijk kan zijn voor het ongeboren kind. Vanwege de uitbraak van het zikavirus wordt zwangere vrouwen en vrouwen die zwanger willen worden, uit voorzorg, geadviseerd om met een arts de noodzaak van een reis naar de gebieden waar het zikavirus actief is goed te overleggen en uitstel te overwegen van reizen die niet noodzakelijk zijn¹.

Bloeddonors

Nederlandse bloeddonors kunnen het zikavirus oplopen als zij buiten Europa verblijven. Ook vanwege andere infectieziekten die buiten Europa voorkomen, zoals West-Nijlkoorts, chikungunya en dengue (knokkelkoorts), neemt Sanquin geen bloed of bloedcomponenten af bij donors die recent buiten Europa zijn geweest. De uitstelperiode die in acht wordt genomen is ten minste vier weken en daarmee ruimschoots langer dan de duur van een zika-infectie. Door deze donorselectiemaatregel is het zikavirus op dit moment geen gevaar voor de veiligheid van bloedproducten van Sanquin Bloedbank en evenmin voor de veiligheid van plasmageneesmiddelen van Sanquin Plasma Products BV.

¹ www.rivm.nl/Onderwerpen/Z/Zikavirus/Zikavirus_en_zwangerschap, geraadpleegd 12 februari 2016